

Burhanettin **Duran**
bduran@setav.org

UKRAYNA'DA SAVAŞIN İKİNCİ EVRESİ

Şimdi zihinlerdeki soru ilk etabın tamamlandığı argümanıyla yeniden konumlanan Rus güçlerinin doğu ve güneydeki hedefinin ne olduğu. Kırım ile Donbas'ı birleştirecek bir işgal mi yoksa Odessa'yı da içerecek şekilde Ukrayna'nın Karadeniz ile kıyısını ortadan kaldıracak daha geniş bir işgal mi?

Harkov, Ukrayna (Diego Herrera Carcedo/ AA, 14 Mart 2022)

Rusya'nın Ukrayna'yı işgaliyle başlayan savaş ikinci ayını doldururken hiçbir şey savaşın başladığı dönemdeki gibi değil. Saha oldukça dinamik ve taraflar sürekli olarak pozisyonlarını revize ediyor. Savaşın bölgesel ve küresel etkileri hissedilmeye başlasa da henüz bütün etkilerini göstermediği aşikar. Bununla beraber şurası açık ki savaştan ilk derecede ve doğrudan zarar gören kesim, iki ay içinde sekiz milyonu ülke içinde yerinden edilen, altı milyonu ülke dışına kaçmak zorunda kalan ve binlercesi öldürülen Ukraynalılar. Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu'nun isim vermeden "NATO içinde savaşın sürmesini isteyen ülkeler var" ifadesi de üzerinde durulması gereken önemli bir konu. Savaşın ikinci ayının sonunda Rusya "ikinci evreyi" başlattı.

Savaşın Seyrindeki Değişim

Rus güçlerinin Kiev çevresinden çekilmesi ile savaşın seyri değişmiş durumda. Bir yandan Buça ve İrpin'den yansıyan sivil katliamlarına ilişkin görüntüler dünya kamuoyunda Rus işgaline karşı olan duruşu güçlendiriyor. Öyle ki Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'i savaş suçlusu olarak değerlendiren kampanya hız kazanmış durumda. Diğer yandan 24 Şubat'ta Rus işgali başladığında konuşulan senaryolardan bazılarının gerçekleşmeyeceği artık netleşti.

Nitekim Kiev'in düşürülerek Zelenski yönetiminin değiştirilmesi ve Dinyeper Nehri'nin doğusunun kontrolünü ele geçirerek Ukrayna'yı ikiye bölme ihtimalleri gündemden düştü. Şimdi zihinlerdeki soru, ilk etabın tamamlandığı argümanıyla yeniden konumlanan Rus güçlerinin doğu ve güneydeki hedefinin tam olarak ne olduğu. Kırım ile Donbas'ı birleştirecek bir işgal mi yoksa Odessa'yı da içerecek şekilde Ukrayna'nın Karadeniz ile kıyısını ortadan kaldıracak daha geniş bir işgal mi?

Batı ittifakının ağır ekonomik yaptırımları, verilen güçlü askeri yardım, Rus ordusunun operasyonlarındaki zafiyetler ve Ukrayna ordusu ile halkının ortaya koyduğu direnç bu savaşın seyrini değiştiren önemli faktörler. Bununla

birlikte Putin, yeni bir strateji ile savaşın ölçeğini daralttı. Askerî açıdan bu revizyona mecbur kaldı. Bu kararı almasaydı, Ukrayna macerası Rusya için Afganistan faciasından daha kötü bir yere gidiyordu. Bakalım, Putin'in savaşta ölçek daraltması, dünya kamuoyunun Ukrayna'ya odaklanmasını dağıtabilecek mi.

"İlk etabı tamamladık" diyerek Kremlin'in Kiev çevresinden çekilme kararı, Washington'da "stratejik yenilgi" olarak karşılandı. Putin'in Ukrayna işgali ile ciddi bir stratejik hata yaptığı kanaati devam etse de henüz "stratejik yenilgi" tanımlaması isabetli görülmüyor. Zira Rusya, hala Ukrayna'nın doğusunda ve güneyinde Donbas'tan Kırım'a ve hatta Odessa'ya bir hat oluşturmaktan vazgeçmiş değil. Bu bölgelerde savaşın daha ağır geçeceğini Ukrayna Dışişleri Bakanı Kuleba, "güneyde ve Donbas'ta asıl savaşın başlamak üzere olduğu" açıklamasıyla dillendirdi.

Bu açıklama Ukrayna'nın artan özgüvenini de gösteriyor. Batı ülkeleri Kiev'e askeri yardımlarını daha da artıracaktır. Ancak Putin'in Donbas'ı alarak Kırım ile birleştirme amacından vazgeçmesi de pek mümkün görünmüyor. O halde müzakereler devam etse bile Donbas çevresinde çok sert çatışmalar beklenmeli. Elbette Kremlin, kontrolünde tuttuğu bölgeleri rahatlıkla kendi iç kamuoyuna "zafer" olarak satabilir.

Ancak Rusya'nın askeri gücünün artık dünya kamuoyunda farklı bir noktaya geldiği de malum. Rus ordusunun savaştaki performansı hem insan hakları hem de etkinlik açısından sınıfta kaldı. "Büyük askeri gücü" ile en azından konvansiyonel yollarla ülkelere boyun eğdiremeyeceği tüm Rus nüfuz alanındaki ülkeler tarafından not edildi. Putin, her hafta yenisi açıklanan ekonomik yaptırımları önemsemiyor, bazılarına karşılık veriyor bazılarını da aşmanın yolunu arıyor. Çin ve Hindistan dahil dünyanın birçok ülkesinin Batı yaptırımlarına katılmadığı bir ortamda enerji ihracatı ile mevcut zararları telafi edebileceğini düşünüyor.

ABD Dışişleri Bakanı Blinken, Kiev'i ziyaret ederek Rusya'nın "başarısız olduğunu" ilan etse de Putin'in pes etmesini kimse beklemiyor. Kiev'i ele geçiremediği için Zelenski yönetimini devirmeyen Putin, operasyonun ikinci evresine odaklandı. Rus kamuoyunun Kiev ablukasının kaldırılmasını sorun ettiği söylenemez. Ukrayna'nın doğu ve güneyindeki bölgelerin Rusya'nın kontrolünde olmasını pekala "başarı" olarak sunabilecektir.

Öte yandan Kiev'in düşmemesi Ukrayna'nın savaşma kapasitesini gösterdi. Başta ABD ve İngiltere olmak üzere Batı ülkeleri Kiev'e istediği saldırı silahlarını verecektir. Bu da Donbas-Kırım-Odessa hattındaki savaşı uzun bir cephe savaşına çevirecektir. Moskova'nın planladığı hattı ele geçirene kadar durmayacağı öngörülebilir.

Yeni Soğuk Savaşın Cepheleri

Kuşkusuz savaştan en büyük zararı Ukrayna gördü ve savaşın uzamasıyla daha fazlasını yaşayacak. Ancak savaş bu aşamaya geldikten sonra Ukrayna da pes etmeyecek. Ağır silahlarla Rus kontrolündeki şehirleri geri alma savaşı verecek. Uzayan savaş Avrupa'yı da olumsuz etkileyecek. Rusya'yı artık karşısında bulan Avrupa'nın güçler rekabetinde eli zayıfladı. Alman ekonomisinin Rus enerjisine bağımlılığının etkilerini yönetmek Şansölye Scholz'u zorluyor. Daha 100 milyar avroluk ek savunma bütçesinin nasıl kullanılacağı bile tam netleşmedi.

Yeniden cumhurbaşkanlığına seçilen Macron'un Avrupa'daki dağınıklığı toparlama hamlesine girişmesi ve Putin ile diplomasinin yollarını araması şaşırtıcı olmaz. Rusya-Ukrayna Savaşı'nın dar ölçekli hali ile uzaması Avrupa'nın aleyhine. ABD ve İngiltere için aynısı söylenemez. Bir yandan Rusya yıpratıcı bir savaş içinde tutulurken diğer yandan NATO ittifakı pekiştiriliyor. Finlandiya ve İsveç'in örgüte dahil olacağı tarihlerin yakın olduğu anlaşılıyor.

Rusya-Ukrayna Savaşı'nın uzaması ve Batı'nın Rusya'yı büyük güç statüsünden düşürecek ölçekte yenilgiye uğratmakta ısrarcı olması durumunda yeni soğuk savaşın ilk cephesi derinleşecektir. Bu durumda ikinci cephe olan Çin'in tercihi kritik olur. Rusya'ya askeri ve ekonomik destek vermek, küresel ticaret dengelerinde Çin'e önemli maliyetler getirir. Moskova'nın iyice hırpalanmasını seyretmek de Pekin'e uymuyor.

Öte yandan Çin, zayıflatılmış Rusya ile daha uygun şartlarda "stratejik ilişki" kurabilir. Çin ve Hindistan'ın yanı sıra birçok bölgesel gücün Rusya yaptırımlarına katılmadığı düşünülürse ABD'nin çifte soğuk savaşı yürütebilmesi de mümkün görünmüyor. Avrupa'da Putin'in kaderinin Miloseviç gibi olacağını bekleyenler, Rusya'nın dünya güç denklemlerine müdahale imkanlarını küçümsüyorlar. Yaptırımların şimdiki halinde bile gıda, enerji ve finans alanlarındaki küresel krizden bahsediyoruz. Doların hakim rezerv para konumunun zayıflayacağı tahminleri yapılıyor. BM Genel Sekreteri Guterres, savaşın etkilerinin "küresel ve sistemik" olduğuna, dünyanın bunu karşılayamayacağına dikkat çekiyor. Savaşın sona erdirilmesi için "öncü liderleri" harekete geçmeye davet ediyor.

Batı ittifakının ağır ekonomik yaptırımları, verilen güçlü askeri yardım, Rus ordusunun operasyonlarındaki zafiyetler ve Ukrayna ordusu ile halkının ortaya koyduğu direnç bu savaşın seyrini değiştiren önemli faktörler. Bununla birlikte Putin, yeni bir strateji ile savaşın ölçeğini daralttı. Askerî açıdan bu revizyona mecbur kaldı.

Savaşın Sona Erme İhtimalinde Türkiye'nin Rolü

Orta ve uzun vadede Avrupa'nın ekonomik-siyasi olarak iyice yıpranmaması için bu savaşın bitirilmesi gerekiyor. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın İstanbul sürecinde ve Putin ile Zelenski'yi bir araya getirmede ısrar etmesi Avrupa başkentlerinin de lehine. Savaşın

Ukrayna Devlet Başkanı Volodymyr Zelenski, ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken ve ABD Savunma Bakanı Lloyd Austin'in de dahil olduğu heyet ile bir araya geldi. (Ukrayna Cumhurbaşkanlığı Basın Ofisi /Getty Images, 24 Nisan 2022)

hangi evrede olduğuna ve yoğunluğuna bakmaksızın diplomasi devam etmeli. Askeri anlamda birçok zaafı ortaya çıksa da henüz Rusya'nın kontrolündeki doğu ve güney Ukrayna topraklarından çıkarılabileceğine dair emareler yok. Savaşın aynı zamanda bir propaganda ve motivasyon meselesi olduğunu biliyoruz. Bu yüzden Blinken'ın Kiev'de söyledikleri anlaşılabilir ancak Rusları "başarısız" ilan etmek için henüz erken.

Türkiye savaşın dünyaya yaygın olumsuz etkilerini giderme çabalarında öne çıkan bir ülke. Cumhurbaşkanı Erdoğan, mevcut uluslararası sistemin adaletsizliğini ve BM sisteminde reform ihtiyacını sık dile getirmesiyle biliniyor. Nitekim Ukrayna'daki savaş başlamadan önce de savaş sırasında da bir an önce ateşkes ve barışa ulaşmak için diplomasiye ağırlık verdi. Çok sayıda liderle görüşerek Antalya ve İstanbul görüşmelerini temin etti. Buça ve İrpin'den gelen görüntüler ve savaşın Donbas bölgesinde yoğunlaşması, müzakereleri sekteye uğrattı ise de Türkiye iki lideri bir araya getirme hedefinden vazgeçmedi.

Nitekim, Avusturya Başbakanı Nehammer'in Putin ile görüşmesi öncesinde ziyaretini Erdoğan ile de koordine etmesi ve görüşme sonrasında "Beni iyimser yapan tek şey, Putin'in İstanbul müzakere sürecini bizzat gündeme getirmiş olmasıydı" demesi dikkatlerden kaçmadı. Elbette sadece Rusya ve Ukrayna arasındaki müzakerelerle bu savaş ortamından çıkılamaz. ABD, AB, NATO ve Rusya arasında da yeni dönemi belirleyecek bir uzlaşma gerekli. Uluslararası sistemin değişim dönemlerini iyi okuyan ve buna göre politika geliştiren ülkelerden birisi olarak Türkiye bu uzlaşmaya ciddi katkılar verebilir. On yıllarca sürebilecek yeni soğuk savaş ortamına mahkûm olmamak için liderlerin öncülük yapma zamanı.

Bu noktada liderlerden Cumhurbaşkanı Erdoğan ön plana çıkıyor. Daha krizin başından itibaren tansiyonun düşürülmesi ve bir savaşa dönüşmemesi için Türkiye Erdoğan öncülüğünde birçok girişimde bulundu ve bulunmaya devam ediyor. Sadece son iki ayın muhasebesi yapıldığında kolaylaştırıcı veya arabulucu rolüne soyunmak isteyen aktörlerden hiçbiri süreçte Türkiye kadar bir ilerleme kaydedemedi.

Bununla beraber Türkiye'nin çabaları elbette tek başına yeterli değil. Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu'nun aslında sitem içeren "savaşın uzamasını isteyenler var" sözü işin başka bir boyutu. Savaşın cephesinden ve yıpratıcılığından nispeten uzakta olan veya Moskova'dan algıladıkları tehdidin ötelenmesini isteyen aktörler, Rusya'nın daha fazla kan kaybetmesi için savaşın uzamasını istiyorlar. Ancak uzayan savaş sadece Rusya, Ukrayna ve Ukraynalıları değil, bütün herkesi olumsuz etkileyecek. Savaşın maliyeti her geçen gün artacak ve bir noktadan sonra herkes için katlanılmaz bir noktaya gelecek.

Bu nedenle Türkiye'nin çağrıları ve girişimleri önemli olduğu kadar Ankara'nın girişimlerine bütün aktörlerin destek vermesi de önemli. Barışı sağlamak için tarafların uzlaşması gerekiyor. Tarafların sadece Ukrayna ve Rusya olmadığı açık.

Savaşın uzaması ve Batı'nın Rusya'yı büyük güç statüsünden düşürecek ölçekte bir yenilgide ısrarcı olması durumunda yeni soğuk savaşın ilk cephesi derinleşir. Bu durumda ikinci cephe olan Çin'in tercihi kritik olur. Rusya'ya askeri ve ekonomik destek vermek, küresel ticaret dengelerinde Çin'e önemli maliyetler getirir. Moskova'nın iyice hırpalanmasını seyretmek de Pekin'e uymuyor.

Son günlerde yeniden nükleer silah kullanma ihtimali ve üçüncü dünya savaşından bahsedilmesi savaşın şiddetlenebileceğini gösteriyor. Rus Dışişleri Bakanı Lavrov'un Batı'nın Ukrayna'ya silah yardımlarını "vekalet savaşı" olarak nitelemesi de dikkatlerden kaçmadı. Batı, Rusya'yı bir daha işgale kalkamayacak şekilde zayıflatmak isterken Moskova doğal gaz kartını Avrupa'ya karşı etkili şekilde kullanıyor.

Yine de savaşın hangi evrede olduğuna ve yoğunluğuna bakmaksızın diplomasi devam etmeli ve bu süreçte başta Türkiye olmak üzere yapıcı girişimde bulunan aktörlere destek verilmeli.